

Tánczos Vilmos

Újabb adatok Petrás Ince János (1813–1886) életpályájához

Petrás Ince János a 19. század derekán megalapozta a moldvai magyarságra vonatkozó hiteles, tudományos szemléletet, személyében ugyanakkor a magyar népi kultúra egyik legelső tudatos, személyes terepmunkára alapozó gyűjtőjét is tiszteljük, aki egy falu, a moldvai Klézse, népi tudásának rendszeres bemutatására törekedett.

Születésének 200. évfordulóján, a 2013-as jubileumi év egymást követő eseményei¹ a szélesebb nyilvánosságban is tudatosították, hogy életének van néhány olyan időszaka, amelyről továbbra is keveset vagy éppen semmit sem tudunk. A bicentenáriumi emlékévben sokakat foglalkoztatott az, hogy továbbra sem ismerjük a tudós csángó minorita pap születésének pontos idejét, alig vannak adataink az Erdélyben és Magyarországon végzett tanulóéveiről, semmit nem tudunk a Moldvába való hazaérkezés körülményeiről, időpontjáról, hogy talányos a Döbrentei Gáborral, a Magyar Tudományos Akadémia titkárával kialakított intenzív tudományos kapcsolat hirtelen megszakadása, hogy az 1841–1886 közötti klézsei plébánosi működés bizonyos korszakait teljes homály fedi, hogy túl sok a

---

¹ A jubileumi évet 2013. január 18-án Budapesten nyitották meg a Moldvai Magyarok a Moldvai Magyarokért Egyesület szervezésében, majd február 8-án a Csángó Bálon is megemlékeztek Petrás Ince Jánosról. Teológiai tanulmányainak színhelyén, Egerben a Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesület, az Egri Hittudományi Főiskola és az Egri Fertálymesteri Testület szeptember 21-én szervezett Petrás-konferenciát, amelynek keretében egy Petrás-dokumentumokat bemutató kiállítást is megnyitottak. Október 19–23. között a Lakatos Demeter Egyesület szervezésében moldvai emlékútra került sor Petrás életének moldvai színtereire (Pusztina, Klézse, Forrófalva), amelynek keretében előadások is elhangzottak. A csíkszeredai *Székelyföld* (XVII. évf. 8. szám, 2013. augusztus) és a budapesti *Csángó Tükör* (X. évf. 32. szám, 2013. 12) folyóiratok tematikus lapszámokkal tisztelegtek emléke előtt, Iancu Laura drámát írt róla (*Petrás Incze János*. Magyar Napló Kiadó, Budapest, 2013).

kérdőjel tragikus elhalálzásának körülményeit illetően is, és így tovább. A Petrás-életút feltáratlan kérdéseire választ keresve Barna Gábor néprajzkutató az egri papnevelő intézet anyakönyveit és az itteni minoriták 1820-as és 1830-as évekre vonatkozó háztörténetét, Gál Tibor könyvtáros az egri Hittudományi Főiskola levéltárát és könyvtárának vendégkönyvét, magam pedig a Kézdivásárhely melletti kantai minoriták Marosvásárhelyen őrzött levéltári anyagát, a Bákó Megyei Levéltár Klézseére és Forrófalvára vonatkozó egyházi iratanyagát, valamint a klézsei plébánia korabeli iratait tekintettük át. Előzetes eredményeinket a 2013. szeptember 21-i egri Petrás-konferencián, illetve az emlékünnepe több előadását kivonatoltan közreadó *Csángó Tükör* című folyóirat tematikus lapszámában (2013/12) ismertettük (Barna 2013, Gál 2013 és Tanczos 2013).

A forrófalvi Petrás-kántordinasziára vonatkozó eddig ismert adatokat kiegészítve, Petrás Ince János családfáját Bucur Iulian, a Bákói Múzeum csángó származású néprajzos muzeológusa állította össze a *Carpica* múzeumi évkönyvben közzétett, a nagypataki fatemplomot bemutató alapos tanulmányában (Bucur 2011). A Petrás-család moldvai őse, Petrás Mihály, akit Petrás Ince János a Döbrentei Gáborhoz 1841-ben írt *Feleletek*-ben „Szép Atyám”-ként emleget,² 1671-ben jött be Moldvába Baranyából, Adzsud környékén vásárolt birtokot, majd onnan kerültek át Forrófalvára (Domokos 1979: 1297 és 1344–1345). Petrás Mihály a 17. század végén magyar nyelvű naplót írt a csángók történetéről, amelynek kézírata a 18. század végén még a forrófalvi plébánián volt, adatait a Moldvában bujdosó Zöld Péter csíkdelnei plébános fel is használta a Batthyány Ignác püspökhöz írt, 1781-ben kelt jelentésében.³ Domokos Pál Péter ottjártakor, 1929-ben a kézirat talán még megvolt, de amint írja, a plébánián szolgáló pap magyarellenessége miatt ő nem igyekezett azt megkeresni (Domokos 2001: 185). Lehetséges, hogy ugyancsak Petrás Mihály a szerzője a 744 + 23 oldal terjedelmű, szép kézírással készült ún. *Forrófalvi imádságoskönyvnek* is, amelyet Domokos Pál Péter második moldvai útja során, 1931-ben Trunkon talált meg, és amelyből *A moldvai magyarságban*

² Lásd: Domokos 1979. 1345., *Feleletek*, 29.

³ Az 1781. január 11-én Csíkdelnén írt jelentés forrásai között Zöld Péter ezt a régi forrófalvi kéziratot is megnevezi, amelyet ottjártakor még a templomban őriztek. A jelentést teljes terjedelmében lásd: Domokos 2001: 86–93. A Petrás Mihály kéziratára való hivatkozás: uo. 93. old.

közül is néhány részletet, olyan verses himnuszokat, amelyek mögött latin eredetűt sejt (Domokos 2001: 186–189). A könyv az esztendő minden napjára tartalmaz imádságokat. A kézirat 10. oldalán található bejegyzés (...mert noha már tizenhét száz Esztendők előtt lett Emberré és jött a Világra...) arra utal, hogy a moldvai magyarság egyik legjelentősebb nyelvemlékének szerzője valóban Petrás Mihály „tudós férfiú” lehetett (Domokos 2001. 189).

Petrás Ince János nagyapjának, az ugyancsak kántor Petrás Mihálynak (1732–1793), emlékét ma is fakeseszt őrzi Forrófalva és Nagypatak közös temetőjének 16. századi fatemplomában Felirata:

IHS
Michael Petras Kantor
For
oBit
In
Xto
Ano
Die 9
men

A nehezen kibetűzhető és emiatt hiányos felirat fordítása: „IHS Michael Petras forrófalvi kántor megtért Krisztushoz ... év ... hónap 9. Napján.”⁴ Nagyapjáról Petrás Ince a *Feleletek*ben így emlékezik meg: „Atyám élő nyelven beszéli, hogy nagy Atyámis előtte azon helyen az említett egyházi hivatalt több évekig folytatta.”⁵

Édesapja, Petrás Ferenc (1775–1843) ugyancsak Forrófalva kántora volt, aki magyar anyanyelvén kívül románul, latinul, sőt olaszul is beszélt (Domokos 1979: 1344). Szakadozott bőrkötésű imakönyvének kötési lapjára, amely Pázmány Péter 1631-ben kiadott *Imádságos könyve* volt, halála után fia feljegyezte, hogy kántorsága 1793-ban kezdődött és 1843. május 5-én bekövetkezett haláláig tartott: „Nunc vero francisci Pétrás cantor is hujutis Forrófalvensis Anno 1793 post mortem ejus quae contigit 5 Maii 1843 obtinuit filio suo Innocentio Petrás Minoritae Conventuali

⁴ A feliratot román nyelvű fordítással együtt közli: Bucur 2011: 129.

⁵ Lásd: Domokos 1979. 1345., *Feleletek*, 29.

e Provincia Hungariae nunc Missionarius in Moldavia”(Domokos 2001: 516, 23. jegyz.). A latin nyelvű, 18. századi possessori bejegyzéseket tartalmazó imakönyv Domokos Pál Péter tulajdonában volt, de a második világháború idején sajnos elveszett (uo.). Petrás Ince János saját kezűleg elkészítette édesapja emlékkeresztjét is. Ez a nevezetes emlék ma is fellelhető az említett 16. századi műemlék fatemplomban. A kereszt magyar nyelvű felirata a következő:

*Itt az
Urnak
Sz.
Nevé
ben*

*Petrás Ferencz meg pihen
Mig a trombita szavára a nagy napon felszerken*

*Elhunyt
Életének
68ik
Esztende
jében
Forrófal
vi
kántor
ságának
50
Május 5
1843
A Halálát
kesergik
hitvese
magzati
vérei
jóakarói⁶*

⁶ A kereszt leírását, a felirat lejegyzését lásd: Csoma 1993: 233–235, illetve a felső rész fényképével együtt: Csoma 2004: 18–19. Ugyanígy adja közre: Bucur 2011: 130.

Petrás Ince János életútjának több, korábban nem ismert vonatkozását is megvilágítja az az eddig ismeretlen Petrás-életrajz, amelyre a Maros Megyei Levéltárban, a Szent Erzsébetről elnevezett magyarországi minorita rendtartomány 1881–1911 között vezetett elhalálozási anyakönyvében (*Liber Defunctorum Patrum et Fratrum Ordinis Minorum ab anno 1881*)⁷ találtam rá. Mivel Petrás a magyar minorita rendtartomány tagja volt, és Moldvában szolgálatot teljesítve is a kantai konventhez volt affiliálva (Domokos 1979: 1298), halála után a *Liber Defunctorumba* a többi rendtársak között az ő nekrológját is feljegyezték. Ezt a rövid, másfél oldal terjedelmű életrajzot (a továbbiakban: *Nekrológ*) a tudós klézsei pap halála után fél évvel, 1887. március 4-én az aradi minorita rendházban írták. Megszövegezője és aláírója Jánosy Damján tartományfőnök volt, aki a *Nekrológ*ot a kantai kolostorba és esetleg máshová is elküldte, a levél forma legalábbis erre utal. A rövid, mintegy másfél oldal terjedelmű életrajz teljes terjedelemben és eredetiben történő közreadása indokolt.⁸

N[ume]rus 224/1887

L[audetur] J[esus] C[hristus].

Ab officio Ministeriali Ord[inis] Min[orum] Convent[ua]lium.

Adm[odum] Reverende P[ater] Custos!

Confrater in Domino Aestimatisime!

Pax vivis, requiem defunctis!

Dilectus in D[omi]no c[onfra]ter noster A[dmodum] R[everendus] P[ater] M[agister] Innocentius Petrás Moldavia ex pago Forrófalva a[nno] 1813o 24 Julii oriundus afflante Spiritus S[anctus] gratia a[nno] 1829o 12a Novembris Seraphicae societati nostrae nomen dedit. Cantae indutus expleto ibi pro more noviciatus anno Nyirbátorini pro studiis philosophicis adscriptus est. Anno 1831 theologiam Szegedini annis duobus in studio domestico inde Agriam dispositus in Lycaeo Archiepiscopali etiam duobus annis frequentavit. Theologicis studiis decenter terminatis a 1835o die 17 Martii solemniter vota emisit. Anno 1836o 17

⁷ Marosvásárhelyi Állami Levéltár. 100. fond., leltári szám: 463, 48. kötet.

⁸ Itt köszönöm meg Kovács András kolozsvári művészettörténész professzornak és Jakubinyi György gyulafehérvári érsek úrnak, hogy a néhol nehezen olvasható, tekervényes egyházi kifejezéseket és rövidítéseket is tartalmazó életrajzot, valamint a kantai rendház alább idézett két diáriumi bejegyzését kérésemre lejegyezték és lefordították.

Septembris ibidem in presbyterum ordinatus, prece verbi divini factus est et procurator Agrariae; anno 1838 professor gymnasii Cantae, tum cooperator.

Anno vero 1839 Missionarius in Moldavia qua zelosus animarum curator in Klézse multas animas lucratus est Ecclesiae nostrae solae salvificae (?); et quidem usque ad finem anni 1885 universim convertit 256 animas. Et quidem baptisavit judaeum unum, e schismate convertit 26, unitarios 3, e secta Calvini et Lutheri 226. In regimine animarum dexterum et sacerdotali spiritum plenum curionem Episcopus Jasiensis pro vicario episcopali enunciavit. Seraphica autem nostra respublica quae illum aluit et educavit, cuius autem denatus in sorte sua secunda oblitus est, qua bona mater Cathalogo Provinciae Patrum adscripta.

Sic ad cacumen honorum erectus Almae Provinciae nostrae Pater, Adm[odum] R[everendissimus] Mag[ister] Innocentius in opibus mundanis in diem ditior evasus elemosynam petentibus miseris vix praebuit juvamen. Ex hac incidenti forsitan latrones diversis temporibus illum spoliarunt. Anno 1886 noctu mensis aprilis in diem 30 vergente, latrones clam per fenestram intrantes spoliatum verberibus crudelissime affectum semi vivum reliquerunt. Adhibita ope medica, spiritum vitae reassumens, vires vitales amplius reassumere non potuit, quare praevie viatico confortatus die 18 mensis septembris expiravit, anno aetatis suae 73, religiosae professionis et ad V[enerabilem] Conventum Cantaensem affiliationis 510, sacerdotii vero 500 omnibus completis.

Corpus eius exanime (?) die 21 septembris parentantibus et prius pro refrigerio animae praesente cadavere sacrum solemne de requiem Confratribus Missionariis districtus Bákó, in communis Coemetrii Capella illatum requiescit.

„Consumptus aetate mortuus est, et appositus est populo suo senex et plena dierum” Gen. 35 Vers. 29.

Dum vivis pacem, defunctis requiem adprecarem, huius denati Confratris nostri animam consuetis suffragiis commendando, necrologii vero huius per Custodiam suam publicationem et inprotocollationem ordinando maximo cum aestimii cultu persisto.

A[dm]odum] R[everendae] Patris Vestrae

Aradini, die 4 martii 1887

Addictissimus in Christo

Frater Damianus Jánosy

O[rdinis] M[inorum] C[onventualium] *Minister provincialis*
et Comissarius Generalis

Fordításban:

224/1887. szám

Dicsértessék a Jézus Krisztus!

A Kisebb Testvérek Konventuális Rendje Tartományfőnöki Hivatalától
 Nagyonisztelendő Kuszto⁹ Atya!

Nagyrabecsült Testvérem az Úrban!

Béke az élőknek, nyugalom az elhunytaknak!

Szeretett Testvérünk az Úrban Nagyonisztelendő Petrás Ince János magiszter atya, aki Moldovában Forrófalva faluban született 1813. július 24-én, aki 1829. november 12-én a Szentlélek kegyelmétől ihletve és szeráfi társulatunknak adta nevét, miután Kantában beöltözött, szokás szerint ott töltötte noviciátus évét, Nyirbátorba irattatott be a bölcsészeti tanulmányokra. 1831-ben két év teológiát [végzett] a szegedi házban, onnan Egerbe rendeltetett, és szintén két évet hallgatott az érseki Lyceumban. Miután tisztességesen elvégezte teológiai tanulmányait, 1835. március 17-én ünnepléses fogadalmat tett. 1836. szeptember 17-én ugyanott pappá szenteltetett, Isten igéjének hirdetője¹⁰ lett és Egerben prokurátor¹¹; 1838-ban a kantai gimnázium tanára, ugyanakkor segédlelkész.

1839-ben Moldovában misszionárius, ahol a lelkek buzgó gondviselőjeként Klézsében sokakat megnyert egyedül üdvözítő egyházunknak, így az 1885. év végéig összesen 256 lelket térített meg. Megkeresztelt egy zsidót, a szkizmából megtérített 26-ot, 3 unitáriust, a kálvini és lutheri szektából 226-ot. A lelkek kormányzásában ügyes és a papi lelkülettel eltelt szónokot a jászvásári püspök püspöki helynökévé nevezte ki. A mi szeráfi köztársaságunk, amelyik táplálta és nevelte őt, amelynek meghalt tagjaként kedvező sorssal ellátott, mint jó anya a Provincia Atyáinak Katalógusába bevezette.

Így a tisztelet csúcsára emelkedve anyatartományunk pátereként Nagyonisztelendő Magiszter Ince a világi javakban naponta bővelkedőbb lett, az

⁹ Custos = őr

¹⁰ Vagy: „hithirdető”, „hitzónok”, korabeli 19. századi magyar terminussal: „hitküldér”

¹¹ A rendi házfőnök helyettese, jószágigazgató is

alamizsnát kérő nyomorultaknak alig tudott segílyt nyújtani. Talán ebből az esélyből kifolyólag a rablók különböző időnként fosztogatták. 1886. évben április hó 30. napján éjszaka fordultával¹² a rablók titokban az ablakon át beléptek, és a kegyetlenül összevertet félholtan hátrahagyták. Orvosi segílyt felhasználva visszanyerte élete leheletét, az életerőt bővebben már nem tudta visszanyerni, ezért előzőleg az Útravalóval megerősítve¹³ szeptember hó 18. napján kilehelte lelkét, életkora 73. évében, szerzetesi fogadalmának és a T[iszteletreméltó] Kantai Rendházhoz való csatlakozásának 51. évében¹⁴, papságának pedig 50 teljes eltöltött éve után.

Leleke által elhagyott testét szeptember 21. napján gyászoló hozzátartozói és a bákói kerület Hithirdető Testvérei¹⁵, miután leleke nyugalmaért a holttest jelenlétében ünnepélyes gyászmisé¹⁶ tartottak, a közös temető kápolnájában elhelyezték, ott nyugszik.

„És kora felemészté őt és meghala és népéhez tére, öregén és napokkal telten.” (Genezis, 35. 29. vers)¹⁷

Amíg az élőknek békét, az elhunytaknak nyugalmat kívánok, ezen elhunyt rendtársunk lelkét a szokásos könyörgésekbe¹⁸ ajánlva, a nagyrabecslés legnagyobb tiszteletével kitartóan kérem, hogy rendeljék el ennek a nekrológnak az Őrség általi közlését és jegyzőkönyvbe vételét.

Nagytisztelendő Atyaságodnak

Arad, 1887. március 4. napján

Krisztusban odaadó híve

Fr. Jánosy Damján

a Konventuális Kisebb Testvérek Rendjének tartományfőnöke
és általános megbízott

¹² Értsd: április hónap 30. napjára virradólag

¹³ Viaticum = 'a haldokolók ellátása szentségekkel, útravalóval'

¹⁴ Ezek szerint az 51 évvel korábban, 1835. március 17-én Egerben ünnepélyes fogadalmat tett Petrás már belépése pillanatában is a kézdivásárhelyi kantai rendházhoz tartozott.

¹⁵ A latin szövegben: „...Confratribus Missionariis districtus Bákó...”. A Petrás temetésén rekviemet éneklő Bákó kerülethez tartozó „misszionárius confráterek” vélhetően ugyancsak minoriták lehetnek.

¹⁶ A latin szövegben: rekviemet

¹⁷ Az Izsák haláláról szóló bibliai szövegrész a korabeli régi *Vulgata* szerint került be a nekrológba. A magyar fordítás Káldi Györgytől származik. Ma: *Teremtés könyve* 35, 29.

¹⁸ Értsd: halottakért végzett

A *Liber Defunctorum* nekrológja tehát tartalmazza Petrás Ince János születésének dátumát: 1813. július 24. Ezt a születési időpontot más forrásokból ugyan nem tudjuk megerősíteni¹⁹, de helyességében nincs okunk kételkedni, hiszen a magyarországi minorita renden belül forgalmazott saját születési adatait életében bizonyára maga Petrás is ismerte.

A *Nekrológ* továbbá tudósít arról, hogy a Kézdivásárhely melletti Kanta minorita kolostorában 1829. november 12-én, azaz tizenhat éves korában az újoncídőt megkezdve beöltözött, és ezt követően 1829–1830-ban itt elvégezte a noviciátus évét. Minden bizonnyal édesapja, Petrás Ferenc forrófalvi kántor íratta be a minoriták kantai gimnáziumába, ahol annak idején maga is tanult.²⁰ Valószínű, hogy a beöltözést előkészületi idő, felkészülés előzte meg. Petrás vélhetően már a noviciátum megkezdése előtt megérkezett Kantára, és a minoriták „szeráfi társulatának” (szerafikum) tagjaként már gyermekora egy részét is ebben a környezetben tölthette. Innen 1830–1831-ben újabb egy évre Nyírbátorba került a rend ottani kolostorába, ahol bölcsészeti tanulmányokat folytatott. Ezt követően 1831–1833 között Szegeden, a minoriták renden belüli teológiáján végezte el a teológia I. és II. évét, majd 1833–1835-ben az egri Hittudományi Főiskolán a III. és IV. évfolyamot.²¹ 1835. március 17-én Egerben ünnepélyes szerzetesi fogadalomtétellel lépett be a rendbe. A már minorita növendék-pap első nagy megmérettetése a Kováts Mátyás professzornál 1835. április 27-én pasztorális teológiából és morálisból kítűnő eredménnyel letett vizsgája volt, a vizsgajegyzőkönyvben nevét ekkor az „eminentes”-ek között találjuk (Barna 2013: 13, Gál 2013: 8). A rendbe való belépést követően 1836. szeptember 17-én ugyanitt pappá is szentelték²², majd 1836. október 9-én az egri minorita templomban első szentmiséjét is bemutat-

¹⁹ Régebbi egyházi anyakönyvek nincsenek már a forrófalvi plébánián. A Bákói Megyei Levéltárban csak a Petrás Ince János születését megelőző 1781-es, 1793-as és 1800–1801-es anyakönyvek (*Liber Status Animarum*) lelhetőek fel, amelyek nyomtatásban is megjelentek (Coşa 2009: 258–340). Ezeket az anyakönyvi adatokat a forrófalvi Petrás-kántordinasztia tagjai életrajzi adatainak összeállításakor Bucur Iulian bákói kutató is felhasználta (Bucur 2011: 126–129).

²⁰ Domokos 1979: 1344., *Feleletek* 29.

²¹ Petrás egri éveire vonatkozóan Barna Gábor és Gál Tibor végeztek újabb levéltári kutatásokat. Lásd: Barna 2013 és Gál 2013.

²² A szerzetesi fogadalomtétel (1835. márc. 17.) és a pappá szentelés (1835. szept. 17.) időpontja az egri minorita háztörténetben (lásd Barna 2013: 14.) ugyanaz, mint az 1887-ben Aradon kelt *Nekrológ*ban.

ta. A háztörténetben feljegyezték papi primíciájának rövid leírását is. Eből kiderül, hogy az esemény menyegzői ünnephez volt hasonlatos (virágok és gyertyák az oltáron, bőséges ebéd, beszédek stb.) (Barna 2013: 14). A pappá szentelés ünnepi eseményével lezárultak tanulmányai, melyekre mindvégig a magyar minoriták környezetében (Kanta, Nyírbátor, Szeged és Eger), illetve a minoriták segítségével került sor. „Egész neveltetésemet köszönöm háladatossággal a Szent Erzsébetről nevezett Magyar Minorita Szerzetnek” – írja később.²³

A teológia elvégzését és pappá való felszentelését követően rendje természetesen feladatokkal látta el. Az egri háztörténetben 1836. november 24-én ezt a feljegyzést találjuk: „R. P. Innocentius Petrás Procurator Jász Ladányiensis ad suam stationem perrexit.” Vagyis: „Tiszteendő Pater Petrás Innocentius jászladányi meghatalmazott elfoglalja állomáshelyét” (Barna 2013: 14). Az általa feltárt adatot értelmezzve Barna Gábor úgy vélekedik, hogy a „procurator” szó valószínű jelentése ’a koldulással, a kolduló körutakkal kapcsolatos megbízott’ (Barna 2013: 14). Ugyanez a latin szó a papi működését összegző, 1887-ben Aradon kelt *Nekrológ*ban is felbukkan, de az a forrás az újonnan felszentelt Petrást nem mint jászladányi, hanem mint egri „procurator”-t említi (*procurator Agriae*). Jakubinyi György gyulafehérvári érsek a fordításhoz fűzött megjegyzésében a ’megbízott’ jelentésű „procurator” szót így értelmezi: ’a rendi házfőnök helyettese, jószágigazgató is’.

Azt, hogy 1836 végétől pontosan meddig tartott Petrás egri (jászladányi?) „prokurátori” működése, nem tudjuk. Életének ezt a másfél-két esztendejét továbbra is homály fedi. A *Nekrológ* szerint 1838-ban már a kantai minorita gimnázium tanára és egyidejűleg segédlelkész (*professor gymnasii Cantae, tum cooperator*). Nyilvánvaló, hogy ezekkel az új feladatokkal is rendje bízta meg. Kérdés azonban, hogy ez a második rövid kantai tartózkodás mennyire volt a Moldvába való végleges hazatelepedést megelőző előkészület, a tudatos felkészülés, esetleg a moldvai plébánosi kinevezésre való várakozás időszaka.

Moldvába való elindulásának időpontját pontosan ismerjük, ugyanis a kantai rendház diáriumi naplójában (*Liber diarii v. Conventus Cantensis*) 1839. április 26-i keltezéssel az alábbi bejegyzést találjuk: *Aprili 26a*.

²³ Domokos 1979: 1345., *Feleletek*, 29.

*Reverendus Pater Innocentius Petras, a concionatore Cantensi in consequentiam accepta dispositionis zelosi Missionarii partes procul dubio expletuans in Moldaviam proficiscitur. Beatus vir, qui post aurum non abiit nec speravit in pecunia et thesauris – hic est, laudamus illum.*²⁴ Vagyis: Április 26. Főtisztelendő Petrás Ince atya kantai hitszónokként következetesképpen kihelyezést kapott kétségen kívül buzgó hithirdetőként feladatát teljesítve, hogy Moldvába induljon. Boldog a férfi, aki nem indult meg az arany után, a pénzben sem reménykedett, sem a kincsekben – ez az, dicsérjük őt.²⁵

Ekkor már kétségtelenül rendelkezett a pusztainai plébánosi kinevezéssel, de számos jel mutat arra is, hogy már a Kantáról való végleges távozását megelőzően is szoros kapcsolatban állt moldvai szülőföldjével. Úgy tűnik, hogy a misszionáriusnak kiképzett Petrást a magyar minoritarend Egerből hazarendelte Moldvába, és az ezt megelőző kantai tanári, valamint segédlelkészi működése csupán a kényszerű várakozás elhúzóódó időszakát jelentette, amíg új állomáshelyét hivatalosan is elfoglalhatta. A magyar minoriták és a Rómából szervezett moldvai misszió viszonyát erre az időszakra vonatkozóan Domokos Pál Péter részletesen ismerteti (Domokos 1979: 1298–1300). Ennek alapján úgy tűnik, hogy Petrás egy bizonyos ideig talán a magyar misszionáriusok moldvai jelenléte kapcsán kialakult feszült helyzet miatt nem foglalhatott el moldvai plébániát az 1838 őszéig hivatalban lévő Ioannes Carolus Magni püspök idejében, akinek magyarellenes és minden tekintetben zsarnoki magatartását a Magyar Tudományos Akadémiához írt terjedelmes levelében (*Észrevételek a moldvai magyarok ügyében*) (Domokos 1979: 1312–1317) maga Petrás leplezte le. Miután I. C. Magnit 1838. szeptember 28-án az egészen más szellemben működő Petrus Raphaël Arduini apostoli vizitátor váltotta fel (Jakubinyi 2010: 77), akivel később maga is személyes baráti kapcsolatot alakított ki, elhárult az akadály tényleges „hitküldéri” tevékenységének megkezdése elől. Domokos Pál Péter – forrásmegjelölés nélkül – azt írja, hogy „felszentelése és kinevezése közötti szabad idejében bejárta Moldvát, és

²⁴ *Liber diarii v. Conventus Cantensis. 1815–1885.* Maros Megyei Állami Levéltár. Leltári szám: 463, 28. kötet

²⁵ A bejegyzés második fele szentírási helyet idéz: „Boldog a gazdag, ki hiba nélkül vagyon, / És nem tévedt meg az arany miatt, / És nem bizakodott sem pénzben, sem kincsben! / Ki az, hogy magasztalhassuk, / Mert csodát tett életében!” (*Jézus, Sirák fiának könyve* 31. 8–9.)

megnézte testvéreinek, a moldvai csángómagyaroknak életkörülményeit” (Domokos 1979: 1299). Ez akár valóban így is történhetett, hiszen az *Észrevételek...*-et 1838. április 10-én (!) a moldvai „Igazvölgyben” (nem létező, allegorikus helynév) keltezi, és ez az írása már kitűnő helyismeretről, az ottani viszonyokban való biztos tájékozottságról tanúskodik.

Az 1839 tavaszán elfoglalt első állomáshelyén, a pusztinai plébánián, amelyhez azidőtájt több mint húsz, a Tázló és a Tatros folyók vidékén elszórtan fekvő, mind a plébániától, mind egymástól igen tetemes távolságra lévő filia is tartozott, két évig működött. Innen 1841-ben a klézsei plébániára helyezték át. Misszionáriusi hivatásához méltóan leveleiben sokszor nevezi magát „hitküldérnek”.

A kantai minoritákkal való szoros kapcsolatát jelzi az is, hogy fiatal klézsei plébánosként 1842 februárjának első felében, a farsangi időben ellátogatott a székelyföldi anyakolostorba, ahol egy hetet töltött. Erről a látogatásról ugyancsak a kantai diárium egyik – igen nehezen olvasható és megfejthető, és emiatt kissé homályos tartalmú – bejegyzése tanúskodik: *Februario. Prima dimidium hujus a mensis P. Alexander Pap (?) et non multo post. Pater Innocentius Petras Missionarii Moldavici, sincero confratrum suorum amore ac veneratione compulsus honsum (?) excurrerant exactoque deliciosos inter affutus septimanae spatio relictos isthic sui desiderio revertabantur.*²⁶ Vagyis: Február. Ezen hónap első felében P. Pap (?) Sándor és nem sokkal később P. Petrás Ince moldvai hithirdetők rendtársaik őszinte szeretetétől és tiszteletétől indítva (?) kirándultak, és [miután] édes (?) eltöltve egy hét időtartamban ott hagyták vágyaikat, hazatértek. A kantai kolostornak bizonyára később is fontos szerep jutott a magyarországi tudósokkal kialakított kapcsolat-tartásában: ide érkezhettek a Budapestről neki címzett levelek, könyvek és így tovább.

Alsó- és Felső-Klézsében, valamint a hozzá tartozó filiákban (Somoska, Pokolpaták, Újfalú [Dózsa], Csík, Alsórekecsin, Berendfalva, Külsőrekecsin, Kápota és Szászkút) 1841–1886 között 45 esztendőn át szolgált az Úr alázas, egyszerű és szerény szolgáljaként. Vallásos hitének ereje és személyiségének lelki nagysága öregkori ínséges helyzetében mutatkozott meg igazán. Élete utolsó, 73. évében napi betéví falatja sem volt meg, be-

²⁶ *Liber diarii...* (adatait lásd előbb)

tegség kínozza, érezte ereje fogytát, ráadásul ezidőtájt négy ízben ki is rabolták, a gonosztevők minden ruháját és kevéske pénzét elvitték. A budapesti Szent László Társulathoz írt utolsó levelei arról vallanak, hogy leginkább az általa nagy nehézségek árán felépített kápotai templom belső berendezésének hiánya búsítja, de önmaga nehéz sorsára is panaszkodik. 1885. augusztus 30-án írja: „Az inség itt oly nagy lévén hogy kevés embernek jut mindennap málé, hol keressek segedelmet szükségemben, nem tudom; nem lévén itt valami intézet, magánosoknál pedig hijába zörgeünk.”²⁷ Majd december 13-án: „4-ik kiraboltatásom után nagy inségben szenvedek, betegséggel is meglátogatott a jó Isten. Nem is kell említenem, milly sanyarú, télben betegeskedni, kellő öltöny nélkül, mitül megfosztottak a gonoszok, filléreimtől, és kelméimtől. [...] Hitvány írásomat mentse ki nyavalygó sorsom! Buzgottam, törekedtem a jó Isten háza tisztességére és szent neve dicsiretére: de ha e lett jutalmam, legyen áldott szent neve érette Égben, földön, és mindenütt ámen. Örökön öröké!”²⁸

A klézsei plébániára éjszaka rátörő gonosztevők végül életétől is megfosztották. Ötödik (!) kiraboltatása alkalmával olyan súlyosan megsebesítették, hogy ezt a beteg, legyengült öreg „hitküldér” már nem élte túl. A *Nekrológ* szerint erre a rablótámadásra 1886. április 30-ára virradólag került sor. A merénylet után néhány hónapig még élt, és súlyos betegen is igyekezett elvégezni papi feladatait. A plébánia 1885-ben, vagyis még Petrás által elkezdett, majd mások által folytatott házassági anyakönyvben²⁹ jól nyomon követhető, hogy a bejegyzések írásképe lassan elbizonytalanodik, a Petrásra korábban jellemző gyönyörű, kalligrafikus és nagyon határozott íráskép fokról-fokra reszketeggé, nehezen olvashatóvá válik,

²⁷ Levél a Szent László Társulathoz 1885. augusztus 30-án. Lásd: Domokos 1979: 1507–1508.

²⁸ Levél a Szent László Társulathoz 1885. december 13-án. Lásd: Domokos 1979: 1510.

²⁹ *Matricula ... 1885.* – Petrás idejéből a klézsei plébánián csupán ezt az anyakönyvet találtam. Az általa vezetett anyakönyvek, gazdasági kimutatások, a feletteseivel való kapcsolattartás iratai stb. ma a Bákó Megyei Levéltárban találhatóak. (Lelt. szám: 1828) Ezek nyelvészeti, mégpedig névtani forrásértékére itt hívjuk fel a figyelmet. Bár nem tudományos célzattal, hanem plébánosi hivatásából fakadóan készítette el az 1850-es, 1860-as és 1870-es években újra és újra a plébániájához tartozó 10-12 csángó falu teljes lakosságának pontos, részletes és igen lelkiismeretes összeírását, ezek a még feldolgozatlan, magyaros helyesírással és szemlélettel készült anyakönyvek kétségkívül rendkívül jelentősek lesznek a jövő moldvai csángó névtani kutatásainak szempontjából, hiszen ehhez fogható impozáns forrással a csángó személynévanyag tekintetében nem rendelkezünk.

míg végül az öreg, nagybeteg „hitküldér” már a sorszámozást is eltéveszti. Utolsó, saját kezű bejegyzése 1886. július 26-án kelt, majd az anyakönyvet ugyanezen év augusztus 31-én már a szomszédos Forrófalva papja, az olasz Domenicus Miglioratti folytatja, aki bizonyára a megfelelő esketési szertartást is végezte.

Domokos Pál Péter szerint Petrás Ince János 1886. szeptember 6-án halt meg. Legalábbis ez a dátum állt a klézsei temető kicsiny kápolnájában álló hajdani fakeresztjén, amelynek feliratát Domokos Pál Péter 1929-ben lejegyezte: „Tisztelendő Pater Petrás János klézsei megyének 45 esztendő s lelkipásztora itt fekszik. Kimúlt ez világból a rablók keze által életének 75. esztendejében, papságának 50. esztendejében, szeptember 6 napján Anno 1886.” (Domokos 2001: 106). A sírfelirat a meghalt plébános életkorát illetően kétségtől teved, hiszen Petrás nem 75, hanem 73 éves korában halt meg, ezt már Domokos Pál Péter is észrevette és az adatot korrigálta is (Domokos 2001: 516., 26. jegyzet). Meggondolkodtató viszont, hogy az 1887. március 4-én Aradon készült Petrás-nekrológban, amely az utolsó, végzetes rablótámadás körülményeiről is tudósít, 1886. szept. 18. (!) szerepel az elhalálozás és szept. 21. a temetés időpontjaként. Valószínű azonban, hogy ezen a ponton a magyar minoriták fél évvel később készült életrajzi bejegyzése valami ok folytán teved, és az elhalálozási dátumát illetően inkább a klézsei sírfelirat által megjelölt időpont a helyes. A sírfelirat adatát erősíti, hogy a Domenicus Miglioratti előbb már említett forrófalvi plébános az ugyancsak említett házassági anyakönyvbe szeptember 14-én, vagyis az eseményekkel egyidejűleg (!) azt a latin bejegyzést tette, hogy a klézsei plébánia a lelkipásztor halála miatt már üres (*viduatae ab mortem pastoris*), és ezzel indokolja, hogy az ott esedékes, anyakönyvelt esketést a szomszéd falu plébánosaként maga végezte el. Ha tehát ekkor, szeptember 14-én Petrás Ince János már nem volt életben, akkor valóban a temetőbeli kápolna hajdani fakeresztjén szereplő *1886. szeptember 6.* volt az elhalálozás tényleges időpontja.

A nagybeteg Petrás Ince Jánost legjobb barátja, az akkor még fiatal P. Petrus Neumann bogdánfalvi minorita plébános gyóntatta meg, aki a mérnylet hírére nyomban átszaladt a nem túl messze fekvő Klézsére. Évtizedek múltán, 1929-ben minderről Domokos Pál Péternek is beszámolt, aki *A moldvai magyarságban* így idézi fel az előszóban hallott visszaemlékezést: „Petrás ágya, szobája vérrel volt tele, feje hatalmas sebtől vérzett. Sápadtan járkált szobájában. A gyilkosok nevét sohasem mondotta meg, bár hangjuk-

ról felismerte őket. Mintegy két hónapig³⁰ vitte sebé, és azután csendesen elhunyt. Gyilkosai azt gondolták, hogy sok pénze van. Csalódtak”(Domokos 2001: 105–106). Az öreg minorita „hitküldér” lelki nagyságát tanúsítja, hogy felismert gyilkosainak nevét halálos ágyán a szentgyónásban sem árulta el, hősi fokon gyakorolva ezzel a keresztényi megbocsátás erényét.

Petrás Ince Jánost a forrófalvi rokonság és a moldvai misszionárius minoriták jelenlétében az azóta többször is átépített klézsei temetőkápolnában helyezték örök nyugalomra. Erre ma a kápolna bejárat melletti falán egy 2011-ben elhelyezett, arcképpel ellátott, kétnyelvű (román és magyar) beramázott felirat emlékeztet, amelyen eredeti fakeresztjének sírfelirata is olvasható. A klézsei Szent Ferenc-plébánia templomkertjében 2012. május 25-én magyar nyelvű szentmise keretében szentelték fel fából készült szobrát.³¹

Irodalom

BARNA Gábor

2013 Petrás Incze János egrí éveiről. *Csángó Tükör* X. (32) 13–15.

BUCUR Iulian

2011 Ecce lignum sau despre biserica de lemn din Faraoani. *Carpica* XL. Bacău, 115–138.

COȘA, Anton

2009 *Monografia Comunei Faraoani*. Editura Magic Print, Onești

CSOMA Gergely

1993 Petrás emlékek Nagypatakon. *Néprajzi Látóhatár* II. (1–2) 233–235.

2004 *Elvesztett szavak*. A moldvai magyarság írott nyelvemlékei. – *Banished Words*. Remnants of the Hungarian Moldavians' written Language. Etnofon Kiadó, Budapest

DOMOKOS Pál Péter

1979 Petrás Incze János élete és műve. In: „...édes Hazámnak akartam szolgálni.” Szent István Társulat, Budapest, 1297–1514.

³⁰ Petrás az április 30-án történt merénylet után még négy hónapig élt. Domokos Pál Péter itt azért téved, mert nem ismerte a rablótámadás időpontját.

³¹ A szobrot Csoma Gergely magyarországi szobrászművész és csángó néprajzkutató készítette.

2001 *A moldvai magyarság*. Fekete Sas Kiadó, Budapest, 6. kiad. (1. kiad. 1931).

GÁL Tibor

2013 Az egri papnevelés a 19. század első felében. *Csángó Tükör X.* (32) 7–9.

JAKUBINYI György

2010 *Romániai katolikus, erdélyi protestáns és izraelita vallási archonológia*. Verbum, Kolozsvár

TÁNCZOS Vilmos

2013 Petrás Incze János (1813–1886) élete és életműve. *Csángó Tükör X.* (32) 4–6.

Képek

1. A 16. századi fatemplom Forrófalva és Nagypatak közös temetőjében

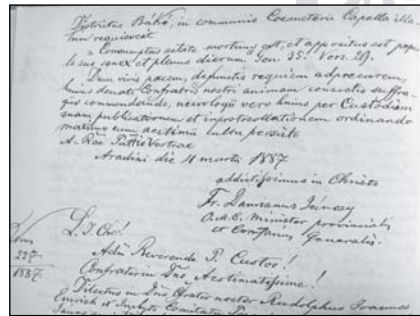
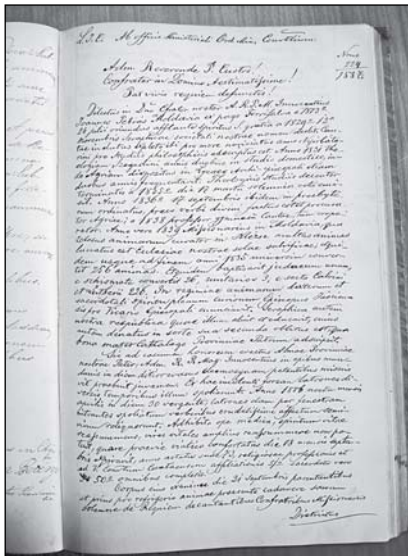
2. Petrás Mihály (1732–1793)
forrófalvi kántor fakeresztje

3. Petrás Ferenc (1775–1843)
forrófalvi kántor fakeresztje

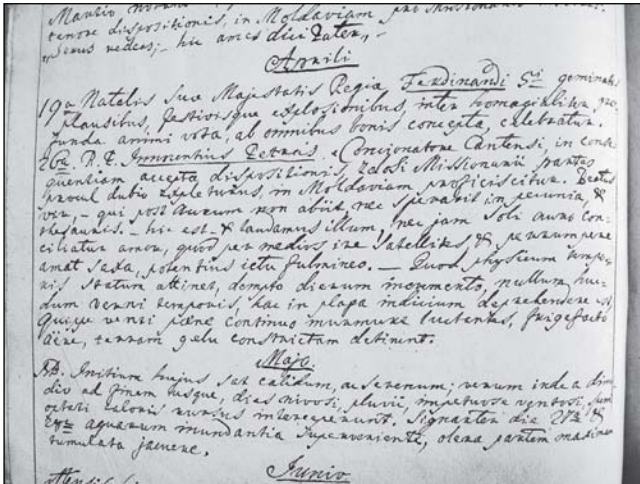
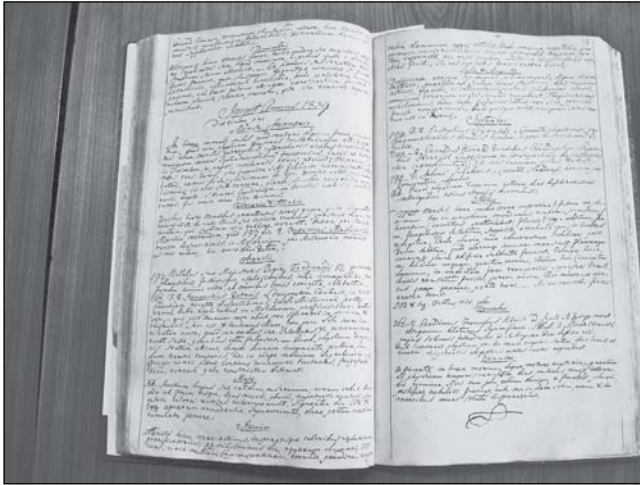
4. A magyar minorita rend 1881-ben elkezdett elhalálzási anyakönyve (Liber Defunctorum)

5–6. Petrás Ince János 1887. március 4-én kelt nekrológja a minoriták elhalálzási anyakönyvében

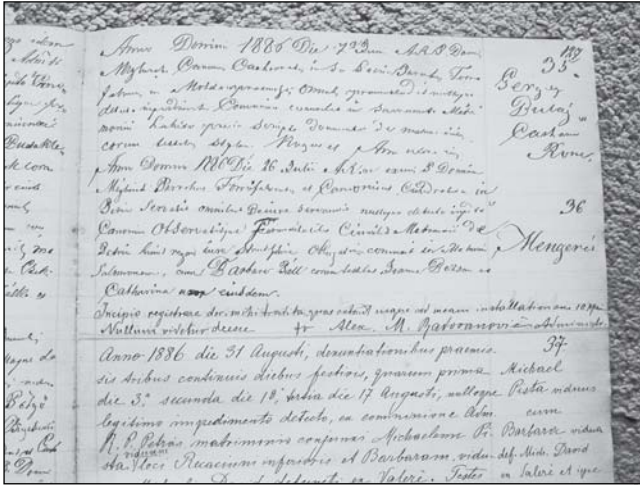
7. A kantai minorita rendház 19. századi naplója

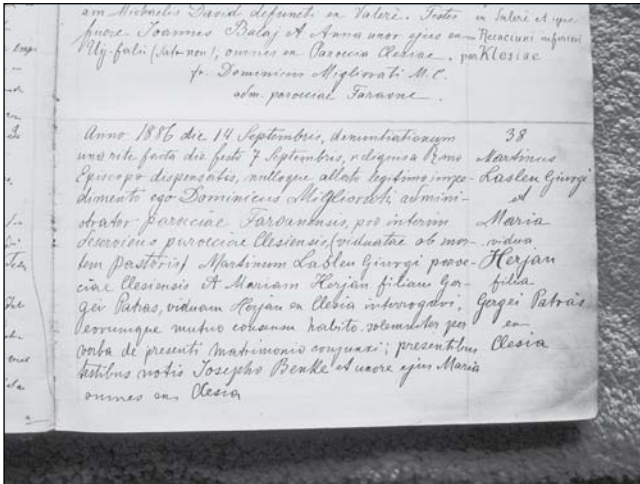
8–9. Az 1839. április 26-i Moldvába indulásról tudósító diáriumi bejegyzés

12. Az 1886. július 26-án írt utolsó bejegyzés a klézsei házassági anyakönyvben

13. Domenicus Miglioratti 1886. szeptember 14-én a klézsei plébániát a lelkipásztor halála miatt már üresnek mondja

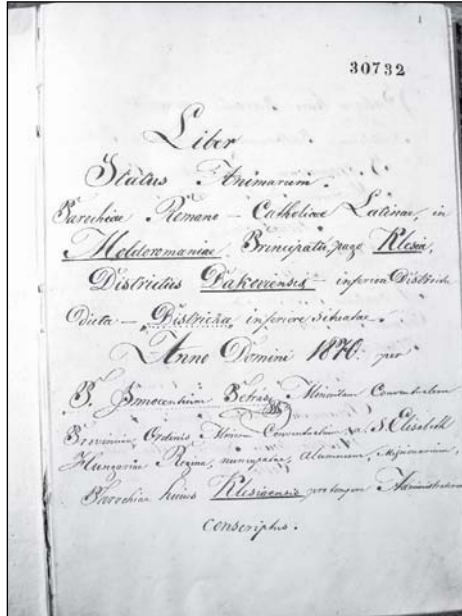
14. A kézsei temetőkápolna, ahol Petrás Ince János nyugszik

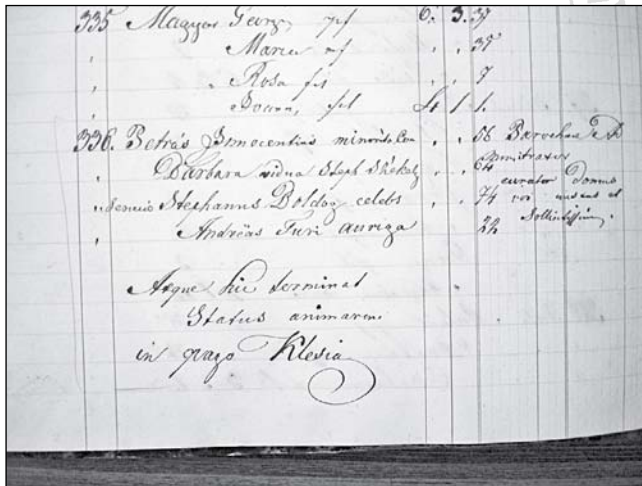
15. Felirat a kézsei temetőkápolna külső falán

16. Petrás Ince János szobra a kézsei Szent Ferenc plébánia templomkertjében. A szobor Csoma Gergely szobrászművész alkotása

17. Az 1870-es klézsei anyakönyv címlapja. Bákó Megyei Levéltár. Lelt. szám: 1828.

18. Az 1870-es klézsei anyakönyvben a 336-os, utolsó sor-szám alatt a plébániához tartozó személyeket sorolja fel, köztük önmagát